

La léttra al diretâur

I Anti-Itagliàn

Ilustréssum Sgnèr Diretâur,

stavòlta, invèzi dal fularén, pòsia insfilzèrum i pâgn d un zitadén con i zanétt sbrislè? Quall ch'a vói dîr al prèv anc èser intais còmm argumânt "puléttic" e, pòst che da ste giornèl la puléttica l'ha da stèri fòra, s'al fòss intais acsè ch'al fécca pûr incòsa int al bidân dal rósse!

A vré dîr un cuvlén só la fazannda di *anti-itagliàn*. Sía da man drétta che da man stanca as dà cânter ai aversèri puléttic digànd ch'i én *anti-itagliàn* e ch'i n fan brîsa i intarès dla Naziàn. Ai ho pinsè a quell ch'suzèd e am é vgnó da dîr: "Mo chi èni sti *anti-itagliàn*?" Pò, purtròp, am é vgnó l'arspòsta: i pió gran *anti-itagliàn* i én pròpi i itagliàn, intîs cme popolaziàn.

I srènn abâsta dû fât: âl dichiaraziàn dâl tâs ch'i s dîsen che avân un sinifili ed lèder, e cla trintérna ed nèv càrghi ed vlèggm afundè int i nûster mèr par fèr i miglièrd e arvinèr pr ân e anòrum la nòstra salùt e qualla di nûster fiù e anvùd. Bastarènni brîsa sti dû fât per dîr che al nòster l é un pòpol d *anti-itagliàn*? Mo òcio, a n dégg mégga parché ed chi crémmin avân càulpa tòtt quant, nâ nâ. Se nó itagliàn a fòssen davaira di patriòt a srènn scandalizè e, còmm suzèd in ètri naziàn, a bacajarènn ed sti quí par di mîs, tòtt inaré e pèn ed râbia. Invèzi mûcio, chi s n inpéppa? Dscurân bân ed quell che la televisiàn la dezîd ch'a s èva da dscàrrer: San Rèmo, Mîss Itàglia, al fòddbal, i reàliti, i scuizz, âl ficscion, discusiàn etèrni só un delétt e ví ed ste pâs. Ch'al bèda bân, Sgnèr Diretâur, a n vói mégga dîr che d sti quí an s n èva brîsa da dscàrrer! Mo la sproporziàn l'é tròpa granda! Che int i dscûrs dla zânt an s èva mâi da sènter, pr esâmpi, bacajèr di miglión ch'i vénnen rubè al Stèt da quí ch'i n pèghen brîsa âl tâs, dal crémmin che in Calâbria i han avelenè al mèr, che lé, in Sizéglia e Canpâgna, an cmanda brîsa al Stèt Itagliàn mo la mâfia, e anc che tòtt nuèter quand a vdân quell ed travèrs a prilân i ûc' da cl'ètra pèrt, che âl zitè âl pèren dâl ruscaròli parché ai zitadén ed tgnîri

natti an i intarèsa un azidóll e i inmalnâten incòsa... (*tant la n é mégga ròba mî!*).

Bòna lé. Cum a gèva, la fazannda dâl nèv di vlèggm la m pèr tante dío granda ch'la m fà andèr int i mât. Un quèl gnanc daggn dla pió scuintarnè repóbblica dâl banân! Mo còmm? Parlamânt, Guèren, Upusiziàn, Sindachèt (e bucéi dânter tòtt quí ch'a vlí) se l'Itàglia la n fòss fâta da una gran magiuranza d *anti-itagliàn*, secânnd mé pr al nuvanta dal zânt i n arènn da dscàrrer che ed quasst: Tränta nèv pénni ed vlèggm afundè int al nòster mèr. E pò duv èni i dibâtit in televisiàn só ste argumânt? Duv èni i sòlit òspit, i sòlit puléttic, i sòlit espèrt, âl sòliti manzòli bacajadâuri ch'al fan da vâdder stiâp, tatt e còs? Sâggna mé ch'a n i vadd brîsa o èl l argumânt ch'an intarèsa a inción? Òja fòrsi da pinsèr ch'a se stà zétt parché, con sta ròba, la zânt i cànbien canèl? Eh, sé, i itagliàn i n se scandalézzèn brîsa in mâsa, i n discóttèn brîsa dapartótt ed quí cme quasst: int i cafâ, in tranvâi, vgnand fòra da Massa, int i zîrcuel, só l lavurîr, quand i s acâten in cunpagnî, etecètera, còmm suzèd int i Pajîs zivîl. Mo che itagliàn èni? Mo che itagliàn saggna? Dío mé mâma, che bróttâ fotografî, am é d avîs che i *anti-itagliàn* a saggna pròpi nó.

Ch'l um pardâna bân, Sgnèr Diretâur. Se sti argumént i n én brîsa adât pr al giornèl, ch'al strâza pûr incòsa e... Tersuâ dal sò afezionatèssum

Gigén Livra

Chèro Gigén,

l'arspòsta ala tô léttra l'arèv psó èser cla fotografî che qué. A l'ho scatè pûc dé fâ, esatamânt ai 27 ed setàmber, lé atais al Pânt dla Biånnda, in ucaziàn ed cl'iniziativa urganizè dala *Legam-*

biente e denominè "*Puliamo il mondo (e cominciamo dal Navile)*". Guardànd la fòto al mî raşunamânt l é quasst: da una pèrt avân di anti-itagliàn ch'i adròven al Navèlli cme una ruscaròla, ficandi dânter d incòsa sânzâ rispèt pr inción; da cl'ètra invèzi ai é di itagliàn ed bòna volontè ch'i s inzàggnen a tirèr fòra cla rubâza, inspurchèdes, fagànd dla fadîga, spindànd al sò tãnp, brîsa sâul pr una dmanndga mo tòtt i dé dl ân.

Al bèl (o al brótt) l é che stramèz ai zitadén che ai 27 ed setàmber i han dedichè al sò tãnp ala pulizî dal Navèlli, a pèrt la nòstra scuèdra, di bulgnîs "DOC" a in avân vést pûc: ai èra dimónndi ragâz dla Bâsa Itàglia, forsi di studènt, e adiritûra una famiòla ed filipén, mo zânt ed cà nòstra... pòca ròba!

Purtròp, anc par quell ch'riguèrda âl tâs che in dimónndi i n pèghen brîsa, ai é bân pòc da fèr: chi èl cal zitadén ch'al prutèsta con al primèri che, dâpp una vîsita int al sò stûdi privè, invèzi che un'arzvûda fischèl ai dà una bèla strichè ed man? La stassa còsa con al funtanîr, l eletrizèsta o al muradâur. Vâ là che se nuèter avèssen la pusibilitè ed dscarghèr l'IVA dal tâs ch'a pagân, la mùsica la srèv divèrsa.

Al fât l é che oramâi la zaclunîsia la rapresânta la nurmalitè, dala puléttica alla stanpa, ala televisiàn, int la vétta ed tòtt i dé ecz. ecz. E alâura? E alâura mé a zairc ed stèr avsén ai mî amîg, ch'i én quí dla fotografî, che pò i én anc i tû amîg, chèro Gigén.

Sé, l é vaira, tirèr fòra dal Navèlli âl spurcarî l é cunpâgna vlair vudèr al mèr con un misclén, un quèl da mât mo... nuèter a i pruvân l istâss!

Al cuncâurs dla Pîv

Cunplimént a Elio Evangelisti e ala Mirella Musiani Frascari, dâu firum dal nòster giornalén, che int al cuncâurs regionèl ed poesi "Le quattro porte", che da dâgg' ân al s tén ala Pîv ed Zânt, i s én clasifichè respetivamânt in prèmma e tèrza pusiziàn.

Con sta bèla e inpurtanta afermaziàn, Elio e la Mirella i han dè dal smèco anc al "Pânt dla Biånnda" e alâura, da pèrt ed tòtt i nûster amîg, un bèl "Grâzie" a tòtt e dû!

Al fularén

Äi schèrp frasschi

Ai èra una vòlta la Tùda, una sgnàura ed San Rafèl, che tòtti äi sîr prémma d andèr a lèt la mitèva äi schèrp ed sò maré int al giazarén. Zaiser, sò maré, al fèva al camarîr e, a fôrza ed pedghèr inànz e indrî, l'avèva tant al gran brusâur ai pî che sâul äi schèrp frasschi i i dèven un pô d sulîv. Però ló al s'èra arcmandè:

- *Tùda, a m arcmand, prémma d insfilzèr äi schèrp int al giazarén, inscartòzi int la chërta oleè, sinchenâ i ciâpen l amâur dal furmâi.*

E la Tùda, cum la fèva sänper, l'arspundè:

- *Và bân, Zaiser.*

Quèlca vòlta la se dscurdèva ed rinfrascèr äi schèrp e ló al fèva däl gran ciuchè:

- *Bòja d una palatta, äi schèrp äli én bujânti, am pèr ed girèr int la balsamèla!*

E la Tùda la dmandèva pardân. Ló, però, al s n adèva sänper de pió che al frasse al durèva pôc. Apanna insfilzè äi schèrp l'èra un sguazén, mo dâpp a pôchi âur ai parèva d èser dänter a un paròl ed pulânt bujânta. Acsé una sîra al déss:

- *Tùda, al giazarén an é brîsa asè. Cånpra una bûrsa da giâz, acsé a m la pôrt mîg e a tégggn dâu schèrp ed ricanbi in frasse anc a lavurèr.*

Al dé dâpp, Zaiser l andé a lavurèr col schèrp frasschi int i pî e un èter pèr ed ricanbi int la bûrsa da giâz. Arivè a butaiga, al ristorànt, al mitèva la bûrsa int un cardinzén e, vèrs ónng' âur, al canbièva qualli bèle vgnó chèldi colî ètri frasschi dla bûrsa. E sänpr acsé fén a sîra. Pò, par stèr sänper pió frasse, al prinziipié a tór sîg trai o quâter bûrs con däl schèrp e al marcèva ch'al parèva ónt.

In sta manîra, però, ala pôvra Tùda ai carsé al lavurîr; tòtt i dé, puvratta, ai tuchèva d lustrèr un sinifli ed schèrp. La s cunfidé con na sò amîga, mujèr d un calzulèr dla Ghisiglièra. I discutènn, i studiènn, i fènn di gran prugèt, fén che una bèla maténna, avrànd al giazarén, Zaiser l avanzé ed stupén:

- *Dî só, Tùda, Tùtùdaaaa!!!*

- *Dî mò, Zaiser!*

- *T at î dscurdè ed méttèr äi schèrp int al giazarén! E anc ed lustrèr tòtti äli ètri mî schèrp da méttèr int äi bûrs: t*

an srè mégga tâcca int al paternòster?

- *Nâ, Zaiser, a n um sân brîsa dscurdè e a n sân brîsa tâcca, guèrda mò qué.*

E la tiré fòra un pèr ed schèrp nôvi.

- *Che ròb'èla?* - al fè Zaiser.

- *Pròva mò d insfilzèrtli.*

E ló al s i mité int i pî.

- *Mo sócc'mel, cum äli én bèli frasschi, cum a se sguâza! Dîm bân, cum èla sta fazannda?*

E lî la spieghé:

- *Vàddet, con quassti as pôl fèr sänza giazarén parché äli an dâu batrî céini còmm un'ónngia dal did manlén, una serpenténna còmm un lunbrîs e äli avänzen frasschi fén ch'at pèr a té. A i ò inventè con la mî amîga dla Ghisiglièra, la mujèr dal calzulèr.*

Da cal dé, sta nôva la se spargujé sänper de pió e äi schèrp frasschi äli èren zarchè da tanta zânt, tòtt custrètt a lavurèr d'in pî drètt, còmm pustegiadûr, benzinèr, pulismàn, mecânic e muradûr, spazén, lantarnèr, etecètera. L in vlé un pèr anc un pulèttic, mazacròc e scujaròt, parché, par vî däl batrî, al tâc l'èra gròs e al le fèva parair pió èlt. La Tùda e la mujèr dal calzulèr i tgnènn brevetèr cl'invenziàn che, pian pianén, la taché a èser vindó in tòtt al mând. Al fó acsé ch'i tachènn a sbajuchèr sänper de pió, tant che la Tùda e la calzulèra i psènn canpèr ed rànndita vindànd äi schèrp frasschi. Zaiser, invèzi, al dsmité ed lavurèr e al taché a fèr i quî ch'l'avèva sänper desiderè: zughèr a brésscla e triset, andèr a pass, al cinnema, a teàter e anc al ristorànt sâul par magnèr fagàndes sarvîr. Da alâura, però, an s insfilzè mî pió däl schèrp frasschi, mo sâul di nurmèl mucasén, burgiachén o schèrp ed varnîs, secànd i chès. E, quand al stèva in cà, l adruvèva un bèl pèr ed papòss tante dío còmdi ch'ai parèva ed pedghèr in vatta a un prè ed piómma d ôca.

Sigén Lívra

Persunâg' bulgnîs

La ganba ed lâcum

Chi pôl mî arcudères, ai dé d incû, ed Giacomo Fontana, un persunâg' brîsa famâus mo singolèr, che pûr l ha lasé, a Bulâggna, un quèlc saggn int al canp leterèri? Iâcum l'èra nèd dal 1929 int un pajais dla pruvénzia ed Còmo. L'èra pôc pió d un cínno quand l andé int i partigiàn int una brighèta

só l muntâgn dal Varesòt. Al n'avèva gnanc fât i sagg' ân che int un'aziàn al fó frè in mòd grèv e ai tuché d subîr l'anputaziàn d una ganba.

Finé la guèra al s trasferé a Bulâggna, dóvv al truvé da lavurèr int l'aziànnda dal gâs. L'èra un tîp uriginèl, un spîrit irechièt, an stèva mî fairum, sebân l'avèss una ganba artifiziel e al girèss con l'ajût d una zanatta. L'èra inpieghè int al repèrt incarichè ed stanpèr äi bulàtt dal gâs, un sît dóvv as catèva äi pió bèli pagèl ed tòtt al Palâz dal Gâs. Ed temperamânt narvâus (quand l'èra agitè, as gratèva anc la ganba mâta...), Iâcum, s'ai vgnèva la mãssca al nès, l'èra bân ed fèr di quî da mât.

Una vòlta ch'i l'avèven bravè parché däl bulàtt äi n'èren brîsa stè stanpè bân, al in tòls un pâc in man, l andé a avrîr la fnèstra e al i sfrunblé zâ int la strè däl Lâm. Un'ètra vòlta par fèr râbia a un zèrt Mazàtt, ch'l'èra numinè par èser un gran grècc', dnanz a ló al tiré fòra dal catuén una chërta da zânt franc, ai dé fûg con un sulfanén e con qualla al s inpié una zigaratta...

La sò ganba gîgia la fò prutagunéssta d un fât stranpalè, ch'al psèva èser dramâtic e che invèzi al fó còmm una sèna tôlta da una còmica ed Ridolini. Iâcum, ch'l'avèva una gran pasiàn pr'äi motoziclàtt, con i sù arsprèmi l'èra riusé a cunprèrs una môto ed secànnda man, ed qualli ch'äli usèven una vòlta con al *sidecar*. Ste baracuâi atachè ala motoziclatta l'èra par ló dimónndi còmod, parché ai psèva pugèr dänter la zanatta, di lîber e di giurnî (ai piàsèva dimónndi ed lèzer), al scartuzén dal magnèr quand l andèva a lavurèr. E pó al *sidecar* al n i èra brîsa d incâli par guidèr la môto a tótta farlatta, un quèl ch'ai piàsèva in manîra particolèr.

Una sîra ch'al vgnèva a cà dal ufèzzi, pasè la pôrta Mascarèla al pighé cme al sòlit só pr'al pânt sänza avair gnanc al pensîr ed ralentèr: arivè in vatta ala gòba dla strè as i paré dnanz al inpruvîs un camiunzén cârg ed berbabièttel. Al gnòc al fó inevitâbil, as sinté un gran ciòc e la môto ed Iâcum la se sfrunblé cânter al merciapî. Al còcc' l'èra stè acsé fòrt che la sò ganba artifiziel la se dstaché e l'andé a finîr in mèz ala strè. L'autéssta dal camiunzén, int al vâdder ste spetacûel, al salté zâ e al cminziipié

a svarsler tòtt dsprè:

- *Óddio mé màma, cus'òja mài fât?*
A m sãn spatachè cãnter cal puvràtt e
a i ò stachè ed nãtt una ganba!

Con sò gran surpraisa al vdé cal “puvràtt” a saltèr zã dala môto, pugèrs ala zanatta e, tòtt ed şgalémber, andèr in vatta al merciapî, arcójjer la sò ganba e pugèrta dãnter al *sidecar*. E cómm se gnént al fòss stè, al s arapè in sèla, al méss in môto e al filè vî.

Mé, quand a sãn andè a lavurèr “al Gàs”, Iâcum a n l ho brîsa cgnusó, parché ló al s èra licenziè, stóff ed cl inpièg ch'al sufuchèva al sò spìrit ed libartè e d fantasî; i fât ch'ai ho scrètt a i ho sintó cuntèr da di colèga anziàn. Ai ho invèzi avó môd ed dscrûver àl sãu qualitè ed scritãur, ch'al s èra méss a cultivèr con gran pasiàn. Int la bibliòteca dal Cral a truvé un libartén - “*Scarpe rotte eppur bisogna andar*” - in dóvv ai èra publichè un sò racãnt ch'l avèva vént, dal 1953, al “Prèmi Prato”, un inpurtãnt cuncãurs leterèri dedichè ala Resistãza. E prèmma ed quasst l avèva vént di èter prèmi, con di racónt sãnper ispirè ala sò esperiãza partigièna.

Iâcum l è môrt zãuven, dal 1972, a apanna 43 ân, sãnza avoir avó la furtónna ed vãdder stanpè al sò liber “*Nazzareno. Una storia contadina*”, publichè dal 1975 con la prefaziàn ed Renata Viganò. L è un bèl liber, ch'an s trôva pió in zirculaziàn, in dóvv as cãnta in manîra sãnplîz e cèra, cum l èra int al sò stîl, la stòria d'una famajja ed cuntadén dla Bàsa bulgnaiša.

Silvano Rocca

...
Quand Silvàn d Ròca al m ha spedé con la pòsta eletrònica al sò scrètt, quasst l èra acunpagnè da una frès ch'la gèva che “*al persunãg' l èra scgnusó e mai tratè int al giornalén*”. Brîsa vaira, chèro Silvàn o, almànc, l è vaira sãul in pèrt, parché mé Iâcum Funtèna a l ho cgnusó personalmãnt e quasst al vèl anc par la Rîna, sò mujèr, e Libero, sò fiól. T è rasàn quand t dí ch'l èra un uriginèl, pr esãnpi: quand par televisiàn i dèven al Cumisèri Maigret (quall con Gino Cervi), ló al s fèva preparèr di panén da sò mujèr, pò al s rinpèva un bèl buchèl d bérta e quand al cumisèri al fèva i sù spuntén ala *Brasserie Dauphine* o magàra in vatta al scritòi dal sò ufèzzi, al nòster

Iâcum al magnèva con ló... L èra un tîp acsé... pèn ed gegnalitè leterèria e anc un pôc “poèta maledàtt”. Luciano Leonesi, al regéssta teatrèl, al cãnta che una vòlta ai dé un cupiàn che ló, Iâcum, l arèv avó da sistemèr. As tratèva d un lavurîr ed dnózia pulèttica ch'l arèv avó da èser méss in sèna da chi ragâz dal GTV (Gruppo Teatrale Viaggiante). Bãn: cal cupiàn, e l'èra l'ònnica còpia, al fò brusè... da chi avî bèle capé.

Iâcum l èra veramãnt un scritãur ed rãza e int al liber “*Nazzareno. Una storia contadina*” al cãnta la vétta dla famajja ed sò mujèr. Ste Nazzareno l èra sò suocero, ch'al fèva al cursãur par la Cmónna ed Mnêrbi. Un òmen d idèi pulèttichi ed sinésstra, cunpãgna tòtt i sù fiû. Stramèz a quissti ai ho cgnusó anc Vitòri (Vittorio Gombi), ch'al fò un inpurtãnt cumisèri pulèttic int i partigiàn.

La Rîna (che in realtè la s ciãma Cesarina parché la nasé con al tãi *cesareo*) l ha quèsi nuvant'ân e ògni tant am cãpita d incuntrèrta: sãnper suridãnta e, mé a cradd, anc inamurè dal sò bèl “poèta maledàtt”.

Chi èl?

Artúro

Am cãpita d incuntrèr Artúro quand ala matèrta a fãg al mí girtén “zã pr al strادلén dal Ciú”, drî a Ravãn. Un umarén cinén, con dû uciarlén zelèst e vîv, sãnper fté ala “bãsta ch'sèppa”, con i stivèl o dãu scarpãzi int i pî. Al vã - cme tòtt i dé da una móccia d ân - int al sò òrt, o almànc in quall ch'l arèv da èser un òrt parché, in realtè, l è un fazulãtt ed tèra zã par l èrzen dal Ravãn, in cunfèna con la ferovî, in dóvv ai crass sãuratótt dla şgarbãza. Lé Artúro ai pãsa i sù dé e se un quelcdón al s afairema anc sãul par sa-

lutèrel, ló - sãnza ciapèr tanti vultè - al tâca a dscãrrer dla sò vétta, dla guèra ed Spãgna, ed qualla mondièl, ed sò fiól ch'l è bèle andè in pensiàn...

A guardèrel ón al prèv pinsèr ch'al séppa un puvràtt, mo ló l è al prèmm a dîr che la sò l'è una bõna pensiàn, parché int la sò lóngã vétta lavuratîva l ha sãnper méss zã àl sãu marcãtt, che ala fèn àl s én trasfurmè int un asãgn sustanziãus.

Ah, gióssta, a m dscurdèva ed dîrúv che Artúro l è dl ónng', sé, insãmma: l ha nuvantòt ân...

Ón di fîltum trî scrètt ed
Lòris Gualandi (Lurãnz da Bûdri):
Nuèter e la gelosî

La brótta grimãza l'ha sãnper turmintè e sãnper la turmintarà - inplacãbil - chi pòver infelîz di meridionèl *dal sangue caliente*. D'in man in man invèzi che dal tâc as vén só pr al nòster *caro stivale*, la pèrd pôc ala vòlta àl fòrz. Àl sãu ungiãzi şgranfgnãnti dãpp avoir sbranè a sangv e şbrindlè con furãur, i prodûsen invèzi qué da nó - arîsg arîsg - di şgurbîût mnudén, che sãul cèri vòlt i pòlen degenerèr in vairi e pròpi seticemî daggni di unîr dal *rotocalco*. In cal pònt pò che al stivèl al s vã a unîr al còs dla sgnèra Euròpa, guarné ed cãl stupanndi fnistrèl zelèsti ch'i én i lèg alpén, la gelosî la scrumazòla zã, la fã tramãz, stóffa stlè, sfiné. La s guèrda in gîr par fòrza d abitûdin, in zairca d una quèlca véttima. Mo, aducè sãul dãl cãddig tròpi cudraggni, la pîga i sù inóttit ranpunãz e la s indurmãnta.

I bulgnîs, amãnt piotòst spezièl, fât a sò môd, anc s'i én gelûs i n al dan brîsa tròp da vãdder e invèzi che sufrîr *in dignitoso silenzio*, i la méttèn in rédder e i vénnen fòra magàra con una fótta o con una quèlca sturièla. Come qualla (ch'ai ho cuntè un'ètra vòlta): “Saltè ragazû, balè ragazû, l è méi èser bécc che magnèr di faşû!”. Opûr, l'uraziàn dal bacc: “Sgnãur bendãtt, fè in môd ch'a n al séppa; s a l sãn, fè ch'a n al sèva; s'al sò, fè ch'a n al vadda; s'a l vadd fè ch'a n i cradda!” “Mé a m màgn al fègghet!” al s lèmmita a dîr cal tèl ch'ai tâcca d asésster pasív ai c'nómm dla mujèr o dl'anbrãusa. Opûr, cunfidãnd a un amîg al sò martîri ed pòver amãnt angustîe, ai cunfèsa i sù péccol trócc pr arivèr ala veritè:

- *A i fâg al terzo grado!* - al dîs riferândes al dmand insidiâusi ch'al fâ par custrânnzer *l'infedele* a tradîres...

A burdîg febrilmânt int la memòria par truvèri inprèsa una quelca senatta dvinchè râssa pr'âl vanpè dla gelosî, mo l'êsit l'é dimônndi schèrs. I divèrs persunâg' ch'i m s presântèn – dâpp a un trascâurs ed dé, mîs.... ân – i tâurnen a agîr e a dscârrer dnanz ai chès ch'i vénnen in amânt, con parôl d irunî e d afâbil supurtaziân, piotòst che d iresistèbbil viulanza.

– Mé a sân un pô cme san Tmasàtt! – l'é quasst al détt ed tòtt i bulgnîs ch'i n vòlen né crâdder, né savair, né *tantomeno* prestères al fiâc svulazèr d una fantaší fiâca (una vòlta as gèva “sbumbanè”). Âl còren di bulgnîs (maré o mujêr) âli én generalmânt cunsiderè cme dâli inòttl apendîz, bôni al mâsum par sbizarîres con dâl sturièl divartânti. A m arcòrd un ptrugnàn *purosangue* só l sfânnd d un'ustarî ed canpâgna. Al dîs, al fâ:

– *Se mî mujêr la m fâ âl còren, mé a n dégg né tant e né quant: mé a i tîr al còl còmm a un pulâster!* – e in cal mânter al fèssa bunariamânt la spâusa. Quassta, un'ustassa bèla, tamóggna e dai galón pió che abundânt, la fâ zrisén, intânt ch'l'apògia fiâsc e bichîr in vatta ala tèvla, sâtta al'òra dal barsò. Int al surîs dla dòna ai é però un pôc ed brusurén:

– *Mî maré al n é mégga gelâus* – la dîs col cliânt ch'al stâ par fèr unâur al vén; pò, cme ispirè – *però s'al bavv un pôc a n pòs gnanc guardèr in fâza un òmen!*

Ai ho in amânt, pròpi cme s'al fòss aîr, una vècia litighè fra dòn, l'ònnica ch'am séppa capitè ed vâdder personalmânt, suzdó una maténna ed znèr, con un zagnócc incredèbbil, al ingrès d un stabilimânt dla periferî. Âl prutagunéssti, dâu ragâzi anc piotòst blòti, âli én fairmi in pî ònna in fâza a cl'ètra.

– *Lâsa stèr al mî anbrâus, vâca d una scâja sânzâ vargâggna!* – la svèrsla qualla ch'l'ha da èser la legèttima proprietèria dal zúvnot cuntai.

– *An t vòl pió! Al n ha pén i sunâi ed té!* – l'arspânnnd triunfanta l'usurpatrîz. I fiè dâl dâu aversèri i s armésstien e al pèr quèsi inpusèbbil che un scânter d eletrizité cunpâgn an fâga brîsa âl sfalésster. Al *coro* furnè

dali amîghi curiâusi e anc un pôc divarté al s sèra dintâurn al dâu cuntendânti par mèi intarvgnîr a separèri.

– *Vût una zavâta int al gróggn?* – mo la frès minaciâusa la s afairema a mèz'âria: stufilând ai arîva un zúvnot con un scafânder da mecânic, e in cal silânzi grâvd ed tensiân ló, bèl cme al sâul, al mälla una pâca int al dedrî a tòtti dâu e, ciapandi a brazâtt, l infila alîgher al rastèl dla fâbrica.

Últa senatta. L'é una nòt d agâsst int al baladûr alesté int al CRAL Polischî, sóbbit dâpp la guèra. La lûs artificzièl l'ilómmina la pèssta retangolèr. Âl vâus aragjè di òmen e i varslètt dâl dòn i fan un ònnic cunzèrt con la mùsica d un'urchestrénna un pôc stralanchè. Un zâuven da fòra dla pèssta al sbarlòcia una còpia abandunè in un tango strazè. Al mâsti al strécca la balarénna con dêrma e in localitè brîsa dal tòtt cunfâurmi ai detâm ed Tersicore.

D'in man in man che l'alazamânt maschîl al crass in... adesivité, ai aumânta anc la càrica ed ribegliân dal zâuven, che a un zèrt pònt al sèlta a pî pèra la balaósstra, sbalanzândes dnanz ala còpia.

– *Ehi, ló, al mî znaciân: zâ âl man dal nîchel!*

Cl'èter, mustrândes surprais:
– *Mo che manîra! An s pôlel pió gnanc balèr adès?*

Int un spèll as fâurma al ruglâtt di sinpatizânt d una pèrt o d cl'ètra, in st mânter che la dòna la s tîra da una banda con cl'âria piotòst sudisfâta che ògni fâmmna la dimâsstra dnanz a dû mâsti in lòta par lí. Mo ed lòta pò an in é mégga, pòst che i dû rivèl i s in stan a bruntlèr scadagnón par sò cànt int al sò grópp, prutèt cme pipièn sâtta ala còrga.

L'espèrt dal tango al vâ drî a ripèter:
– *Bân, mo csa fèvia pò mé? A balèva un tango e stièvo!*

E cl'èter:
– *Âu, mé, savîv, a n sân mégga gelâus cme chi tarón dla Basitâglia, mo an sân pò gnanc un pistâll d un cucubèri, ch'a s intindaggna!*

Pò, in pôc tânp, incòsa s métt a pòst. Adès la dunzèla la s lâsa cundûser da un tèrz mâsti che, sânzâ tant cuncón, al sfrûta l'ucasiân, pòst che, cum al dîs al pruvèrbi: “Stra i dû litigânt ecz.” I dû rivèl, invèzi, i s én dspustè, scada-

gnón coi sù sòzi, dnanz al bufè e lé i s abandânnen ai brînnidisi, òn dâpp a cl'èter. La guèra ch'ai èra int l'âria l'é finé acsè: la n é gnanc cminziapiè. Vè mò qué, che râza d na gelosî ai ûsa a Bulâggna!

Lurânx da Bârdri

La siânza di nûster vîc'

Chegatrèppel (*Eryngium campestre*) – calcatreppola, erba aromatica spinosa dalla cui radice si fa la zenzeverata. Presso i contadini la radice di questa pianta passa per diuretica ed è somministrata in infuso.

Câi (*Gallium verum*) – caglio giallo, presuola, erba zolfina, volgarmente ne' prati e luoghi ombrosi cui gli antichi attribuivano la facoltà di cagliare il latte, ciò che si è trovato insussistente. È indicata contro i flussi sanguigni.

Da: G. Ungarelli, *Le piante aromatiche e medicinali nei nomi, nell'uso e nella tradizione popolare bolognese*.

Tipografia Luigi Parma, 1921.

Al Pânt dla Biânnda nómmer 85

Mais ed setâmmber dal 2009

Diretâur iresponsâbil e limusnîr:

Fausto Carpan

Dsèggn uriginèl:

Lupâmbbol (Wolfgang)

Umberto Sgarzi

Matitâza (Giorgio Serra)

Coretâur di sbâli: **Bertén d Sèra**

Strulgân eletrònic: **Âmos Lèli**

Spediziân: par pòsta, purtròp.

Abunamént par pòsta: almânc 15 € al ân.

Indirèzz:

FAUSTO CARPANI

Casella Postale 3179 Bo. Ponente

Via Saffi 30/32

40131 BOLOGNA

tel. cell. 339-3536585 – fax 051-385283

fausto.carpani@alice.it

Tòtt i scrètt in dôvv an i é brîsa indichè

l'autâur i én ed Fausto Carpani.

Al dizionèri ed riferimânt par cäl parôl

ch'âli én difèzzil da capîr l'é quasst:

Leprî – Vitali

Dizionèri

BULGNAIS - ITAGLIÂN

ITAGLIÂN - BULGNAIS

Pendragon, 2009

I sît bulgnîs i én quissti:

www.pontedellabionda.org

www.clubdiapason.org

www.lafamigliabolognese.it

www.bulgnaish.com

www.marcopoli.it

- Carpani e i sù amìg -
- Compagnia del Ponte della Bionda -

OTTOBRE

Domenica 4 ore 21	“Carpani e i sù amìg” alla Festa della Parrocchia di Longara (Calderara di Reno).
Giovedì 29 ore 21	Nel Teatro “Fabio Trentini” all’interno dell’Istituto Tecnico Aldini – Valeriani (via Bassanelli): Fausto Carpani, Giorgio Serra (Matitaccia) e Antonio Stragapede , in “Canzunàtt da guardèr”. Le cante di Fausto illustrate magistralmente da Matitaccia. Ingresso consentito fino ad esaurimento dei posti.
Venerdì 30 Ore 18	Presso le Librerie COOP Borgo (Centro Commerciale Centroborgo, via M. E. Lepido 186) Fausto Carpani, Amos Lelli e Luigi Lepri presentano i libri: <ul style="list-style-type: none"> • Dizionario Bolognese-Italiano / Italiano-Bolognese • Al sgnèr Pirén 2000 • Mica solo tortellini • Bacajèr a Bulågna

Compagnia del Ponte della Bionda

Calendario delle prossime recite della commedia

in due atti di R. Nanni e F. Carpani

“...da vîc’ cum la mitaggna?”

Sabato 14 novembre, ore 21	Teatro “La Venere” di Savignano sul Panaro (Mo)
Domenica 15 novembre, ore 16	Idem
Giovedì 26 novembre, ore 21	Teatro di Sasso Marconi
Venerdì 4 dicembre, ore 21	Teatro Testoni di Bologna (via Matteotti)
Sabato 5 dicembre, ore 21	Idem
Domenica 6 dicembre, ore 16	Idem
Martedì 15 dicembre, ore 21	Teatro Italia di Castenaso
Mercoledì 16 dicembre, ore 21	Idem
Giovedì 17 dicembre, ore 21	Idem

2010

Venerdì 8 gennaio, ore 21	Teatro delle Temperie di Calcara di Crespellano
Sabato 9 gennaio, ore 21	Teatro Santa Maria di Baricella
Giovedì 25 febbraio, ore 21	Teatro di Vergato
Venerdì 19 marzo, ore 21	Teatro di Monterenzio (a favore dell’Istituto Ramazzini)